

ФІНАНСОВО–КРЕДИТНА І ГРОШОВА ПОЛІТИКА

УДК 658.14:658.15.012

Вініченко І.І.,
д.е.н., професор, завідувач кафедри економічної теорії
та економіки сільського господарства

Трусова Н.В.,
к.е.н., доцент, докторант
Дніпропетровський державний аграрно-економічний університету

ФОРМУВАННЯ ТА ВИКОРИСТАННЯ ФІНАНСОВОГО ПОТЕНЦІАЛУ СІЛЬСЬКОГО ГОСПОДАРСТВА

Vinichenko I.I.,
dr.sc.(econ.), prof., head of the department of economic
theory and economics of agriculture

Trusova N.V.,
cand.sc.(econ.), assoc. prof., doctoral candidate
Dnepropetrovsk State Agrarian and Economic University

FORMATION AND USAGE OF FINANCIAL POTENTIAL IN FARMING

Постановка проблеми. Стабілізація та нарощування обсягів фінансових ресурсів галузей економіки України – процес тривалий і багатограний. Він вимагає прийняття важливих рішень на макро- і макрорівні. Не є виключенням у цьому плані і нарощування фінансових потужностей сільського господарства, що обумовлено векторною переорієнтацією галузі в напрямку формування сприятливого фінансово-кредитного середовища через забезпечення сільськогосподарських товаровиробників необхідними обсягами фінансових ресурсів для розширеного відтворення та інноваційного розвитку, фінансової стабільності та конкурентоспроможності на внутрішньому і зовнішньому ринках, а також інвестиційною спрямованістю на розвиток матеріально-технічної бази, формування власних джерел фінансування інвестицій товаровиробників та їх залучення з інших галузей економіки, зарубіжних країн на фінансових ринках, а також населення.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблематикою теоретико-методологічних засад формування та використання фінансового потенціалу сільського господарства займаються відомі вчені-аграрники, зокрема, О.Є. Гудзь [5], М.Я. Дем'яненко [6], М.І. Зелісько [7], П.А. Лайко [12], П.Т. Саблук [15], П.А. Стецюк [20] та інші. Разом з тим, відсутня єдина точка зору щодо визначення економічної сутності фінансового потенціалу та методичних положень регулювання фінансової діяльності сільськогосподарських підприємств, які визначають часові та ресурсні параметри фінансового забезпечення з акцентом на галузеву специфіку сільського господарства та низки інших питань.

Постановка завдання. Метою статті є з'ясування проблемних питань щодо формування та використання фінансового потенціалу сільського господарства з визначенням параметрів його фінансового забезпечення на регіональному рівні.

Виклад основного матеріалу дослідження. Фінансові ресурси, що у загальному вигляді представляють собою сукупність фондів грошових коштів, які знаходяться у розпорядженні різних суб'єктів економіки (держави, галузі, підприємств), характеризують лише одну зі складових фінансового потенціалу – фактично спожиту його частку. Натомість фінансові ресурси в принципі не можуть врахувати низку особливостей фінансового потенціалу, як-то можливість реалізації прихованих резервів, здатність до збільшення обсягів фінансових ресурсів, ймовірність отримання додаткових інвестиційних ресурсів тощо. Саме нездатність поняття «фінансові ресурси» описати всі можливості економіки по генерації різних фінансових потоків і обумовили виникнення поняття «фінансовий потенціал». Найзмістовніше та водночас лаконічне визначення фінансового потенціалу сформульовано І.І. Чуницькою «як здатність держави до залучення та ефективного використання

фінансових ресурсів з метою забезпечення економічного розвитку» [20, с. 14].

У визначеннях, віднесених до комплексного підходу, наголошується як на фінансових ресурсах, так і на фінансових можливостях, які вони характеризують. Відповідно до цієї групи пропонується розуміти фінансовий потенціал як деякий оптимум. Згідно С.С. Шумської, фінансовий потенціал визначає як «здатність до оптимізації фінансової системи держави із залучення та використання фінансових ресурсів» [21, с. 62]. Вважаємо, що вищезазначена позиція автора щодо причинно-наслідкових зв'язків між потенціалом і оптимізацією фінансової системи має певну суперечність: потенціал – це здатність генерувати певний обсяг фінансового потоку, а оптимізація фінансової системи може бути тільки одним з методів генерації фінансових потоків, тобто цей метод не є обов'язковою умовою залучення або використання фінансових ресурсів.

В.Г. Боронос, досліджуючи категорію «фінансовий потенціал» на рівні держави, визначає його комплекс характеристик, «здатних забезпечити цілісну оцінку – по-перше, фінансового стану на макрота мкрорівні, по-друге, факторів чи умов зміни цього стану, і нарешті, перспектив стійкого економічного зростання чи успішності фінансово-економічної діяльності на мкрорівні» [2, с. 127].

Поділяючи думку вчених стосовно того, що фінансовий потенціал держави представляє собою процес ефективного використання фінансових ресурсів за умови «виключення можливості зловживань фінансовими коштами і перенаправлення фінансових потоків у незакріплені законодавством сфери їх використання» [8, с. 8], комплексу діагностичних, інструментальних та контрольних заходів фінансового характеру, забезпечує ефективність фінансової діяльності та мінімізує вплив зовнішнього та внутрішнього середовища [9, с. 35; 10], ми визначаємо фінансовий потенціал держави як сукупний рівень реальних і потенційних фінансових ресурсів та доходів, які можуть бути використані для вирішення будь-яких заходів, в тому числі і як засоби, які отримані шляхом перерозподілу із одної сфери використання в іншу без переходу критичних меж, тобто без загроз руйнування сфер, з яких вилучаються фінансові ресурси.

Це має чітке пояснення, оскільки дефіцит фінансових ресурсів спричиняє недофінансування потреб у сфері матеріального виробництва; використання коштів не за призначенням; значні розміри боргів та проблеми з їх обслуговуванням; невисокий рівень капіталізації банківської системи; зростання відсоткових ставок за користування короткостроковими кредитами; зменшення обсягів довгострокового банківського кредитування; зростання інфляції та різкі зміни курсу національної валюти; відплив фінансових активів за кордон; викривлення у звітності і можливі фінансові махінації.

З метою об'єднання ключових характеристик цієї непростой економічної категорії для вирішення завдань даного дослідження було запропоновано авторське визначення фінансового потенціалу сільського господарства (галузі): фінансовий потенціал сільського господарства (галузі) – це загальна функція і оціночний показник галузі щодо формування, розподілу та використання фінансових ресурсів з метою забезпечення ефективного функціонування та розвитку сільськогосподарських підприємств регіону.

Сукупність складових фінансового потенціалу галузі сільського господарства повинна знаходити своє відображення в системі показників фінансового аналізу, які доцільно розглядати у розрізі абсолютних та відносних. В основу визначення рівня фінансового потенціалу з використанням відносних показників (показників ділової активності) покладено узагальнюючий показник рівня фінансового потенціалу сільського господарства, який розраховується як середнегеометричне показників ефективності – факторів формування фінансового потенціалу галузі. Причому, з огляду на вагомість фінансових ресурсів та їх джерел як факторів формування фінансового потенціалу, вважаємо доцільним розглядати не показник ділової активності використання фінансових ресурсів та їх джерел, а враховувати сукупний вплив складових показників: оборотність готової продукції, оборотність дебіторської заборгованості, оборотність грошових коштів, їх еквівалентів та поточних фінансових інвестицій, оборотність довгострокових кредитів банків, оборотність короткострокових кредитів банків, оборотність державної фінансової підтримки.

Абсолютні показники визначення фінансового потенціалу сільського господарства є індикатори *ринкової оцінки потенційного доходу*, при наявному фінансуванні сільськогосподарських підприємств регіону та ринкових параметрах (цінах, попиті і пропозиції, конкуренції тощо), який може бути потенційно і фактично отриманий на основі умов продиктованих ринком фінансових ресурсів.

Кожен регіон, беручи участь на рівноправній основі в процесі створення потенційного доходу сільського господарства, має привілеї на відповідний первинний дохід (первинний в тому сенсі, в якому його формує ринок). Регіон отримує такий дохід фактично у процесі первинного розподілу вартості створеного і реалізованого валового внутрішнього (регіонального) продукту. Загальний дохід сільського господарства (дохід або валова додана вартість, тобто дохід за мінусом матеріальних витрат) формується та розподіляється за регіонами не тільки фактично, але і потенційно, виходячи з розрахункових граничних параметрів фінансового потенціалу (фінансових ресурсів та ціни на джерела фінансування).

Сукупний дохід, що припадає на кожен регіон, потенційно відповідає граничному рівню фінансового потенціалу сільського господарства. У широкому сенсі, вся сукупність первинних доходів

сільського господарства, крім доходів, які по праву належать державі у формі частини прямих і непрямих податків, є загальним потенційним доходом сільського господарства.

Таким чином, потенційний сукупний доход сільського господарства складає валова додана вартість (з урахуванням амортизації), оскільки остання в короткостроковому періоді набуває форми поточного доходу. Відповідно оцінка фінансового потенціалу сільського господарства та сільськогосподарських підприємств регіону в порядку зростання ступеня точності може проводитися за: валовим доходом (власних фінансових ресурсах); валовою доданою вартістю (валовому доходу); доданою вартістю (чистих, без амортизації, доходах); валовому прибутку; прибутку, що залишаються у розпорядженні підприємств після сплати податків і інших обов'язкових бюджетних платежів.

У будь-якому випадку фінансовий потенціал знову ж таки спирається в змістовному сенсі на теорію управління фінансовими ресурсами, а саме управління фінансовими потоками, зміна параметрів яких впливає на фінансові результати діяльності та платоспроможність сільськогосподарських підприємств регіону та сільського господарства в цілому (рис. 1).

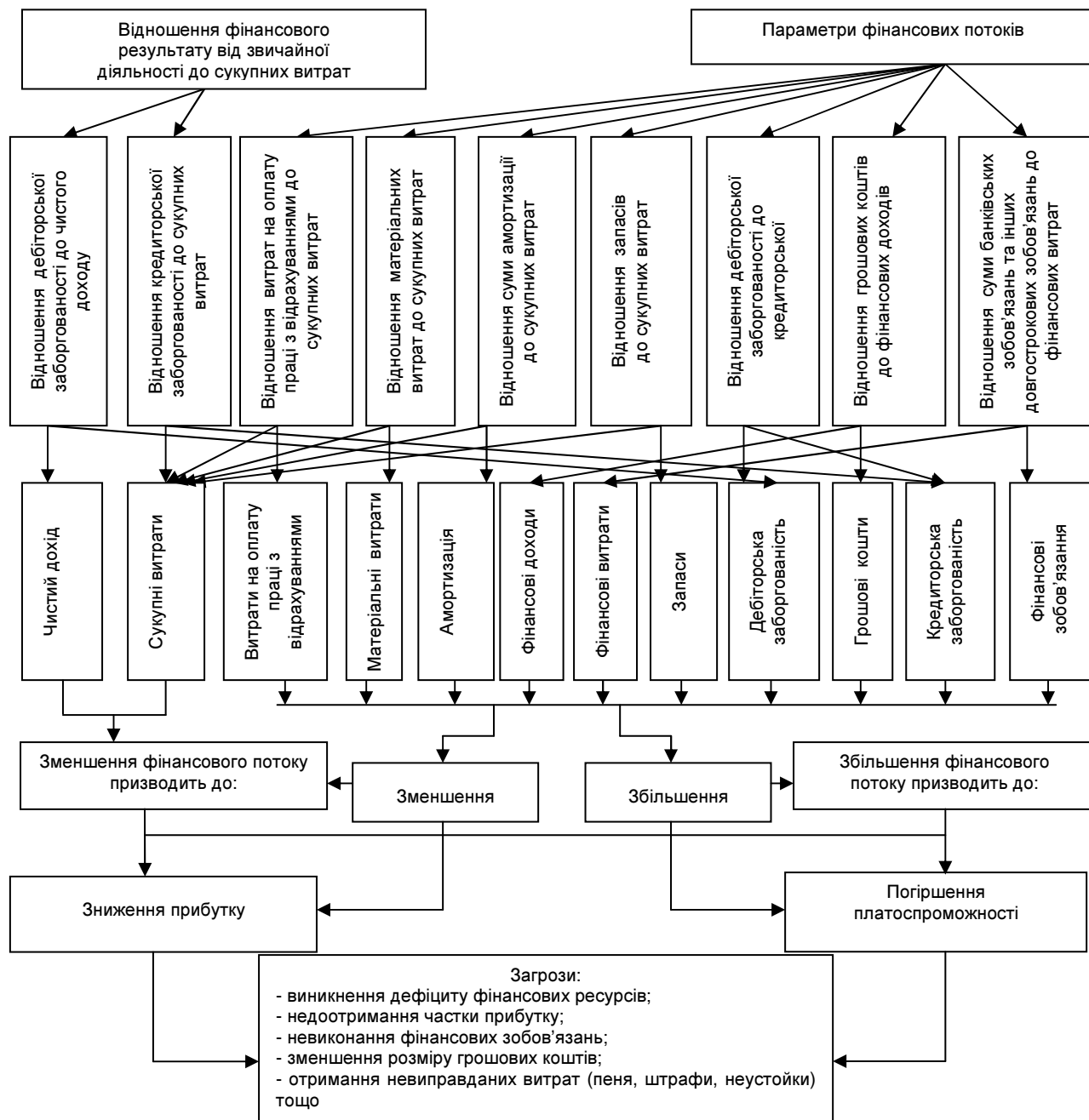

Рис. 1. Вплив зміни параметрів фінансових потоків на результати діяльності та платоспроможність сільськогосподарського підприємства

Джерело: розробка авторів

При управлінні фінансовими потоками потрібно прагнути до максимізації кінцевого результату

та мінімізації витрат, пов'язаних з даними управліннями. «Необхідно прагнути до того, щоб один керований рух змінював параметри якомога більшої кількості потоків. В цьому випадку рішення проблем буде здійснюватися максимально швидше і з найменшими витратами» [8, с. 10].

Цільовою спрямованістю фінансових потоків сільськогосподарських підприємств регіону є економічна регламентація тривалості операційного циклу підприємства, яка в свою чергу впливає на тривалість його фінансового циклу (циклу обороту фінансових ресурсів підприємства) в довгостроковому та короткостроковому періодах.

Фінансовий цикл показує проміжний період між оплатою кредиторської заборгованості за довгостроковими зобов'язаннями, розрахунків з бюджетом, з оплати праці, страхування, за сировину та матеріали та погашення дебіторської заборгованості за реалізовану продукцію та послуги. Він характеризує період обороту фінансових ресурсів, які обслуговують операційну діяльність і загальний період обороту фінансового потоку [10, с. 113].

Забезпечення цільової динаміки фінансового циклу є одним з головних факторів підтримки необхідної ліквідності сільськогосподарських підприємств регіону та реалізації їх транзакційного попиту на фінансові ресурси.

Аналіз фінансових потоків, який включає в себе розрахунок часу обороту фінансових ресурсів в операційному та фінансовому циклах, дозволяє прогнозувати оптимальний рівень фінансового потенціалу, складання бюджетів фінансових потоків в короткостроковому та довгостроковому періодах.

Класична схема розрахунку довжини фінансового циклу (ДФЦ) обороту фінансових ресурсів має наступний вигляд:

$$ДФЦ = ДОЦ - ЧОК = ЧОЗ + ЧОД - ЧОК, \quad (1)$$

де ДФЦ – довжина фінансового циклу, днів; ДОЦ – довжина операційного циклу, днів; ЧОК – час обороту кредиторської заборгованості, днів; ЧОЗ – час обороту виробничих запасів (або загальна сума запасів), днів; ЧОД – час обороту дебіторської заборгованості, днів; T – довжина періоду, за яким розраховуються середні показники ($T = 360$ днів).

Якщо на тривалість фінансового циклу впливає довжина операційного циклу, період обороту дебіторської та кредиторської заборгованості, термін авансових платежів, то тоді даний вплив має різновекторний характер: дебіторська заборгованість і авансові платежі підприємства подовжують фінансовий цикл; кредиторська заборгованість і авансові платежі покупців навпаки його скорочують. У підсумку, ефективне використання фінансових ресурсів залежить від часу обороту перебування їх в кожній формі. Чим швидше фінансові ресурси трансформуються з однієї форми в іншу, тим вища ефективність їх використання підприємством.

Дебіторська заборгованість може розглядатися як безкоштовна позика підприємства іншим суб'єктам господарювання. Якщо умови кредитування покупців у процесі продажу продукції не передбачають жорсткі інструменти попередньої оплати, то зменшуються обсяги реалізації та відповідно зменшується величина дебіторської заборгованості. З іншого боку, якщо розрахункові умови послабляються, з'являється більше покупців, зростають обсяги реалізації і, відповідно, сума дебіторської заборгованості, безнадійних боргів та фінансові втрати.

При оцінці дебіторської заборгованості підприємства слід враховувати, що грошова одиниця, яка очікується до одержання через деякий час, не є рівноцінною грошовим коштом, які є сьогодні. Це пояснюється впливом трьох факторів: інфляції, ризик, прибутковість. За умов інфляції, якщо гроші за продукцію (товари, послуги) не використовуються підприємством, знаходяться в дебіторів, їх купівельна спроможність знижується. Щодо ризику, то будь-яка дебіторська заборгованість має імовірність бути невиплаченою взагалі або частково. Тому, грошові кошти, які будуть одержані від дебітора через деякий час, мають перевищувати початкову їх вартість. За інших умов у підприємства формуються втрати. Відповідно, позикові операції через дебіторську заборгованість мають алгоритм управління, наведений на рис. 2.

Рис. 2. Управління дебіторською заборгованістю для забезпечення рівноцінних фінансових потоків

Джерело: складено авторами

Таким чином, тривалість руху операційного та фінансового циклів тісно взаємопов'язані з

ефективністю використання фінансових ресурсів і є критерієм впливу на фінансові потоки підприємства. Аналіз сільського господарства, з огляду на прийняття критеріїв ефективного функціонування сільськогосподарських підприємств регіону через забезпечення рівномірного та збалансованого руху фінансових потоків повинен слугувати економічним обґрунтуванням параметрів фінансового потенціалу. В зоні Полісся і Західного регіону частка короткострокових кредитів в структурі фінансового забезпечення складає 8,7%, довгострокових – 50,3% (рис. 3). Розмір державної фінансової підтримки виробництва сільськогосподарської продукції регіонів становить лише 3,3%.

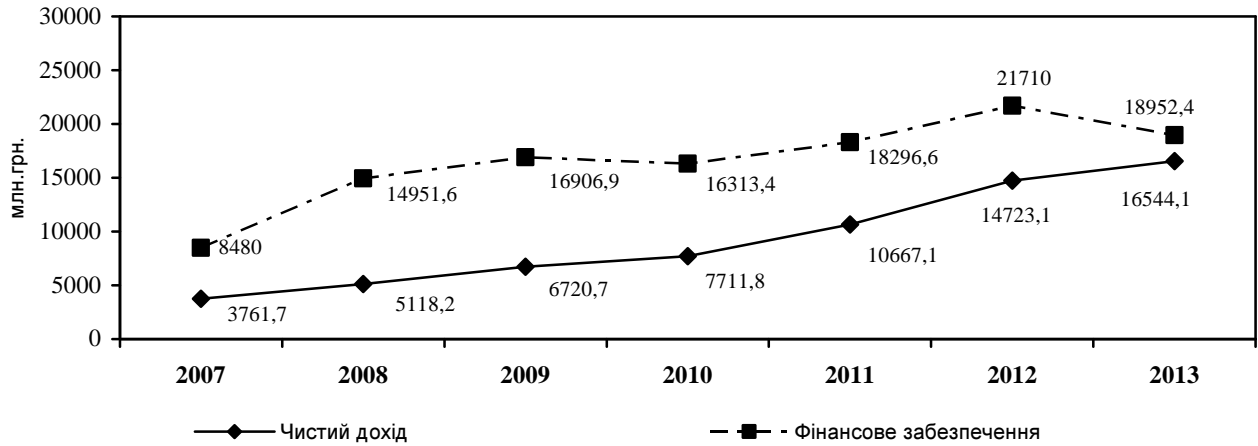

Рис. 3. Динаміка змін чистого доходу та фінансового забезпечення сільського господарства агрокліматичної зони Полісся і Західного регіону України за 2007-2013 рр., млн. грн.
Джерело: складено авторами на основі [13; 17; 18]

В її структурі державні дотації на виробництво продукції рослинництва формуються лише в межах 0,2%, тваринництва – 5,6%; фінансування галузі за рахунок податкових пільг в рослинництві складає 71,9%, тваринництва – 22,3%. За сім останніх років (2007-2013 рр.) 7 регіонів даної агрокліматичної зони збільшили обсяг власних фінансових ресурсів у 2,8 раза (або на 4645,5 млн.грн.), чистого доходу - у 4,4 раза. При цьому сума довгострокових кредитів на розвиток галузі зростає у 1,9 раза, короткострокових – у 3,0 раза.

За допомогою лістингпрограми «MatCad» нами проведено розрахунок прогнозних параметрів фінансового потенціалу сільського господарства, з подальшим його розподілом та розміщенням за регіонами агрокліматичних зон України, зокрема Степової зони, з урахуванням та без Автономної Республіки Крим (рис. 4).

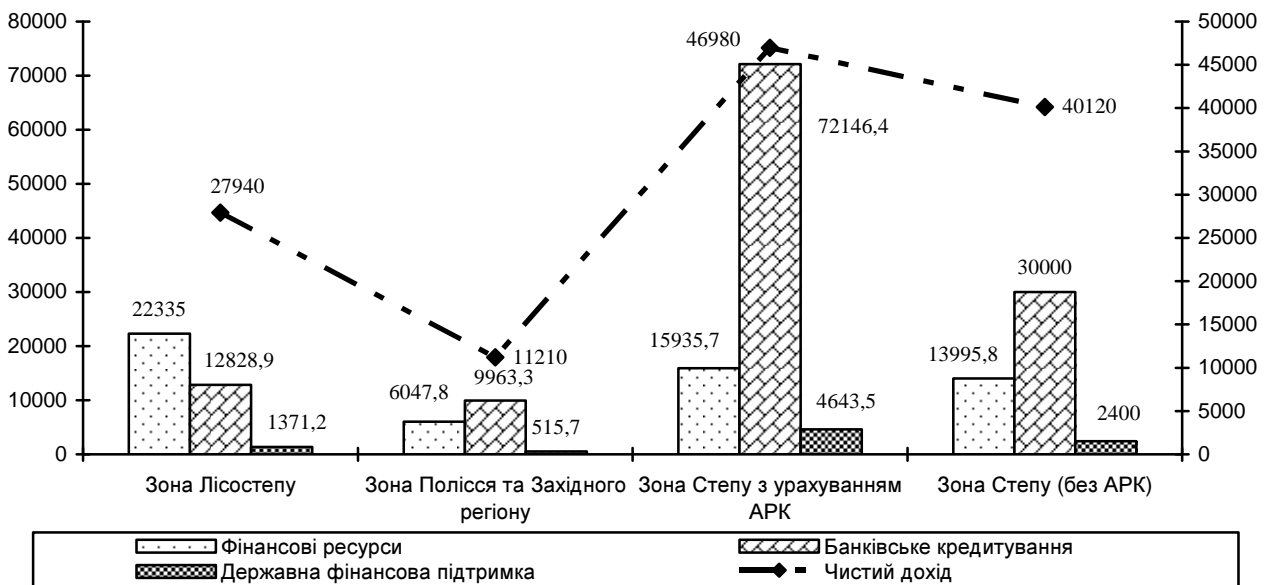

Рис. 4. Прогнозні параметри фінансового потенціалу агрокліматичних зон сільського господарства України на 2014 р., млн.грн.

Джерело: розрахунки авторів

Визначено, що з урахуванням АПК сукупна величини фінансового потенціалу сільського господарства Степової зони повинна дорівнювати в середньому 139705,6 млн.грн., розмір банківського кредитування складатиме не менше 72146,37 млн.грн. (в тому числі короткострокові кредити 9379 млн.грн., довгострокові – 52770,37 млн.грн.), державна фінансова підтримка – 4643,53 млн.грн. (зокрема, на підтримку галузі рослинництва за рахунок бюджетних дотацій в межах 46,44 млн.грн., тваринництва – 116,08 млн.грн.). Граничні параметри фінансового потенціалу на один регіон в середньому дорівнюватимуть 9612,87 млн. грн.

Фінансові можливості сільського господарства, за умов відчуження із Степової зони регіону АПК, скоротяться на 38% і будуть складати 86515,8 млн.грн. Недоотримання сукупного розміру власних фінансових ресурсів становитиме 8800 млн.грн. Крім того, обсяг державної фінансової підтримки зменшиться на 48,3%, зокрема сума коштів за спецрежимом оподаткування галузі рослинництва і тваринництва складатиме 13% від рівня 2013 р. Вивільнені кошти із фінансового потоку державного бюджету та банківського сектора дозволять сформувати потенційні джерела фінансових ресурсів на розвиток інвестиційної діяльності сільськогосподарських підприємств за умови поліпшення нормативно-правової бази в даному напрямку та механізму державного регулювання фінансово-кредитного забезпечення сільського господарства.

Висновки з даного дослідження. Таким чином, формування та використання фінансового потенціалу сільського господарства мусить відображати стабільність функціонування та можливості поліпшення фінансового забезпечення сільськогосподарських підприємств регіону, констатувати відсутність чи наявність ризиків та здатність до їх передбачення, з огляду на що прийнятними критеріями фінансового потенціалу можуть бути структура фінансових ресурсів, яка відповідає вимогам ефективного господарювання, наявність прибуткового виробничого потенціалу, пропорційна відповідність джерел фінансових ресурсів економічно обґрунтованим параметрам фінансування, дотримання ресурсного рівня фінансового потенціалу відповідно до міжнародних стандартів.

Література

1. Андрійчук В.Г. Капіталізація сільського господарства: стан та економічне регулювання розвитку: монографія / В.Г. Андрійчук. – Ніжин: вид-во «Аспект-Поліграф», 2007. – 216 с.
2. Боронос В.Г. Методологічні засади управління фінансовим потенціалом території: монографія / В.Г. Боронос. – Суми: Сумський державний університет, 2011. – 310 с.
3. Возняк Г.В. Фінансовий потенціал регіону та проблеми його оцінки [Електронний ресурс] / Г.В. Возняк // Режим доступу: http://www.rusnauka.com/15_APSN_2010/Economics/66671.doc.htm
4. Голодова Ж.Г. Формирование и управление финансовым потенциалом региона в целях обеспечения его экономического роста : автореф. дис. докт. экон. наук / Ж.Г. Голодова. – Москва. – 2010. – 44 с.
5. Гудзь О.Є. Фінансові ресурси сільськогосподарських підприємств : монографія / О.Є. Гудзь. – К. : ННЦ ІАЕ, 2007. – 578 с.
6. Дем'яненко М.Я. Фінансова підтримка агропромислового виробництва через механізм здешевлення кредитів / М.Я. Дем'яненко // Бюджетна політика у контексті стратегії соціально-економічного розвитку України: У 6 т. – К. : НДФІ, 2004. – Т.4: Програмно-цільовий метод у бюджетному процесі / М.Я. Азаров, Ф.О. Ярошенко, О.І. Амоша та ін., розд. 8, підрозд. 8.1. – С. 242–262.
7. Зеліско І.М. Особливості формування фінансових ресурсів інтеграційних аграрних формувань / І.М. Зеліско // Інвестиції: практика та досвід. – 2012. – № 12. – С. 41–44.
8. Иванов В.В. Финансовые потоки в логистических системах / В.В. Иванов, С.П. Куракин, Е.Ю. Гутарева // Логинфо. – 2010. – № 9. – С. 8–11.
9. Карпочук І.В. Аналіз фінансового потенціалу регіону / І.В. Карпочук // Аналітично-інформаційний журнал «СХІД». Спецвипуск – 2011. – № 3(110). – С. 32–36.
10. Концепція Державної цільової економічної програми розвитку інвестиційної діяльності на 2011–2015 роки [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.kmu.gov.ua/control/uk/cardnpd?docid=243691447>
12. Лайко П.А. Фінанси АПК : навч. посіб. [для студ. вищ. навч. закл.] / П.А. Лайко, Ю.І. Ляшенко. – К. : ДІЯ, 2010. – 225 с.
13. Національна комісія з цінних паперів та фондового ринку (НКЦПФР) [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.nssmc.gov.ua/db/mortgage/nreg/>
14. Павлов В.Н. Факторы роста и модернизации финансового потенциала региона / В.Н. Павлов // Финансы. – 2011. – № 7. – С. 62–64.
15. Саблук П.Т. Минимизация негативного влияния коммерческих рисков в антикризисном управлении сельскохозяйственными предприятиями / П.Т. Саблук, Е.А. Приб // Организация коммерческой деятельности в агропромышленном комплексе: материалы Всероссийской научно-практической конференции (с международным участием) ; под общ. ред. М.П. Грищенко. – Барнаул, 2009. – С. 38–44.
16. Свірський В.С. Теоретичний аналіз взаємозв'язку понять «фінансові ресурси» та «фінансовий потенціал» [Електронний ресурс] / В.С. Свірський. – Режим доступу: http://www.nbuv.gov.ua/portal/Soc_Gum/inek/2010_2/233.pdf
17. Статистичний бюлетень «Основні економічні показники виробництва продукції сільського господарства в сільськогосподарських підприємствах за 2013 рік». – К. : Державна служба статистики України, 2014. – 85 с.
18. Статистичний збірник «Україна у цифрах 2013». – К. : Державна служба статистики України, 2014. – 239 с.
19. Стецюк П.А. Теорія і практика управління фінансовими ресурсами сільськогосподарських підприємств :

монографія / П.А. Стецюк. – К. : ННЦ ІАЕ, 2008. – 386 с.

20. Чуницька І.І. Бюджетно-податкові важелі формування фінансового потенціалу держави: автореферат дис. ... кандидата економічних наук / І.І. Чуницька ; Податкова академія України. – Ірпінь, 2009. – 18 с.

21. Шумська С.С. Фінансовий потенціал України: методологія визначення та оцінки / С.С. Шумська // Фінанси України. – 2007. – № 5. – С. 55-65.

References

1. Andriichuk, V.H. (2007), *Kapitalizatsiya silskoho hospodarstva: stan ta ekonomichne rehuliuвання rozvytku* [Capitalization of agriculture: status and economic regulation of development], monograph, vyd-vo «Aspekt -Polihraf», Nizhyn, Ukraine, 216 p.

2. Boronos, V.H. (2011), *Metodolohichni zasady upravlinnia finansovym potentsialom terytorii* [Methodological bases of management the financial potential of the territory], monograph, Sumskyi derzhavnyi universytet, Sumy, Ukraine, 310 p.

3 Vozniak, H.V. (2010), "Financial potential of the region and the problems of its estimates", available at: http://rusnauka.com/15_APSN_2010/Economics/66671.doc.htm

4. Holodova, Zh.H. (2010), "The formation and management of the financial potential of the region in order to ensure its economic growth", Thesis abstract of Dr. Sc. (Econ.), Moscow, Russia, 44 p.

5. Gudz, O.Ye. (2007), *Finansovi resursy silskohospodarskykh predpriyatiy* [Financial resources of agricultural enterprises], monograph, NNTS IAE, Kyiv, Ukraine, 578 p.

6. Demianenko, M.Ya. (2004), *Finansova pidtrymka ahropromysloвого vyrobnytstva cherez mekhanizm zdeshevlennya kredytiv* [Financial support agroindustrial production through the mechanism of credits reduction]. *Byudzhetna polityka u konteksti stratehiyi sotsialno -ekonomichnoho rozvytku Ukrainy* [Budget policy in the context of strategies socio-economic development of Ukraine], NDFI, Kyiv, Ukraine, vol. 4, pp. 242-262.

7. Zelisko, I.M. (2012), "Features of the formation of financial resources of integrational agrarian formations", *Investytsii: praktyka ta dosvid*, no. 12, pp. 41-44.

8. Ivanov V.V., Kusakin, S.P., Gutareva, Ye.Yu. (2010), "Financial flows in logistics systems", *Loginfo*, no. 9, pp. 8-11.

9. Karpochuk, I.V. (2011), "Analysis of financial potential of region", *Analitychno-informatsiynyi zhurnal «SKHID»*, *Spetsvyypusk*, no. 3 (110), pp. 32-36.

10. "The concept of State principal economic program of investment activity in 2011-2015", available at: <http://kmu.gov.ua/control/uk/cardnpd?docid=243691447>

12. Laiko, P.A. and Liashenko, Yu.I. (2010), *Finansy APK* [Finance AIC], textbook, Diia, Kyiv, Ukraine, 225 p.

13. The national commission on securities and stock market, available at: <http://nssmc.gov.ua/db/mortgage/nreg/>

14. Pavlov, V.N. (2011), "Growth factors and the modernization of financial potential of region", *Finansy*, no. 7, pp. 62-64.

15. Sabluk, P.T. and Prib, E.A. (2009), *Minimizatsiya negativnogo vliyaniya kommercheskikh riskov v antikrizisnom upravlenii selskokhozyaystvennyimi predpriyatiyami* [Minimizing the negative impact of commercial risks in anticrisis management by agricultural enterprises]. *Materialy Vserossiyskoy nauchno-prakticheskoy konferentsii (s mezhdunarodnym uchastiyem) "Organizatsiya kommercheskoy deyatel'nosti v agropromyshlennom komplekse"*, Barnaul, Russia, pp. 38-44.

16. Svirskyi, V.S. (2010), "Theoretical analysis of interrelation concepts "financial resources" and "financial potential", available at: http://nbuv.gov.ua/portal/Soc_Gum/inek/2010_2/233.pdf

17. State Statistics Service of Ukraine, (2014), *Statistical Bulletin "Main Economic Indicators of production agricultural products in agricultural enterprises for 2013"*, Kyiv, Ukraine, 85 p.

18. State Statistics Service of Ukraine, (2014), *Statistical digest "Ukraine by Numbers 2013"*, Kyiv, Ukraine, 239 p.

19. Stetsiuk, P.A. (2008), *Teoriia i praktyka upravlinnia finansovymy resursamy silskohospodarskykh pidpriemstv* [The theory and practice management of financial resources of agricultural enterprises], monograph, NNTS IAE, Kyiv, Ukraine, 386 p.

20. Chynytska, I.I. (2009), "Budget - tax levers of formation financial capacity of the state", Thesis abstract of Cand. Sc. (Econ.), Irpin, Ukraine, 18 p.

21. Shumska, S.S. (2007), "Financial potential of Ukraine: methodology for determining and evaluating", *Finansy Ukrainy*, no. 5, pp. 55-65.